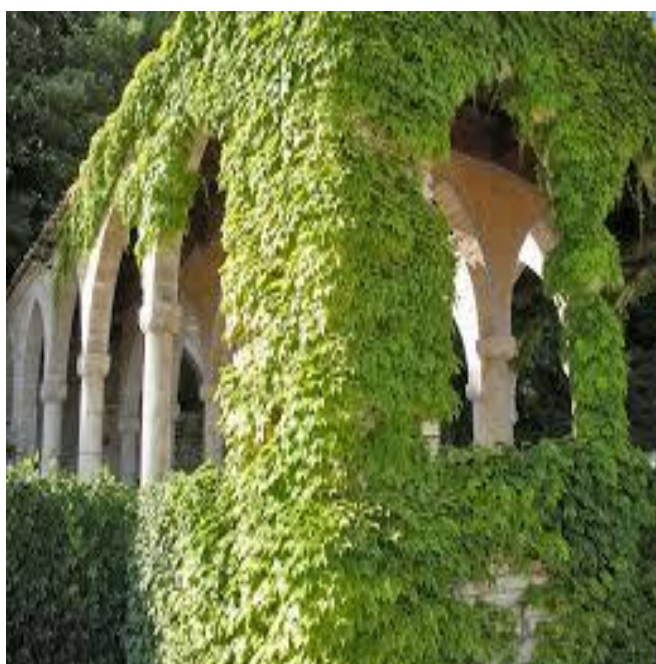

Э.Т. БЕРДИЕВ

ВЕРТИКАЛ КЎКАЛАМЗОРЛАШТИРИШ

УСЛУБИЙ КЎРСАТМА

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ АГРАР УНИВЕРСИТЕТИ

Э.Т. Бердиев

ВЕРТИКАЛ

КЎКАЛАМЗОРЛАШТИРИШ

**ФАНИДАН МУСТАҚИЛ ИШЛАРНИ БАЖАРИШ ВА БАҲОЛАШ
БЎЙИЧА**

УСЛУБИЙ КЎРСАТМА

Тошкент – 2016

Тошкент давлат аграр университети Ўқув-услугий кенгашининг 2016 йил ____ - декабрдаги йиғилишида тасдиқланган ва нашрга тавсия этилган (____ - сонли мажлис баёни).

Тузувчи:

Э.Т. Бердиев -ТошДАУ нинг Манзарали боғдорчилик ва кўкаламзорлаштириш кафедраси мудири, доцент, қишлоқ хўжалиги фанлари номзоди

Тақризчилар:

Р.А. Султанов - Манзарали боғдорчилик ва ўрмон хўжалиги Республика илмий ишлаб чиқариш маркази лойиҳа раҳбари, биология фанлари номзоди

М.М. Қаландаров – Тошкент давлат аграр университети, Ўрмончилик ва ўрмон мелиорацияси кафедраси доценти қишлоқ хўжалик фан номзоди

Ушбу услубий кўрсатмада 5410800– Ўрмончилик ва аҳоли яшаш жойларини кўкаламзорлаштириш ва 5411200 – Манзарали боғдорчилик ва кўкаламзорлаштириш йўналиши талабалари ва профессор-ўқитувчиларга фан бўйича мустақил ишларни ташкил этиш, бажариш, уни назорат қилиш ва баҳолаш бўйича услубий кўрсатмалар берилган.

Услубий кўрсатма ТошДАУ Манзарали боғдорчилик ва кўкаламзорлаштириш кафедрасининг 2016 йил 15 ноябрдаги йиғилиши (3-сонли мажлис баёни) ҳамда Ўрмон хўжалиги ва доривор ўсимликлар факультети ўқув-услугий комиссиясининг 2016 йил 28 ноябрдаги йиғилишида (2-сонли мажлис баёни) муҳокама қилинган ва ўқув жараёнида қўллаш учун тасдиқлашга тавсия этилган.

© Тошкент давлат аграр университети, 2016.

ТошДАУ таҳририят-нашриёт бўлими

КИРИШ

Шаҳарларни ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштиришда вертикал кўкаламзорлаштириш муҳим рол ўйнайди. Вертикал кўкаламзорлаштиришда асосан чирмашиб ўсувчи ўсимликлар – лианалардан ҳамда осилиб ўсувчи ампел ўсимликлардан кенг фойдаланилади. Ўзбекистонда кейинги йилларда кўкаламзорлаштириш кўлами кенгайиб, шаҳар ва қишлоқларини қиёфаси йил сайин ўзгариб, ободонлашиб, кўркамлашиб бормокда. Шаҳарларни кўкаламзорлаштиришда янги усуллар ва стиллар қўлланила бошланди, хусусан вертикал кўкаламзорлаштириш усуллари шаҳар кўкаламзорлаштириш соҳасига кенг жорий этилмокда. Вертикал кўкаламзорлаштириш бизнинг қуруқ ва иссиқ иқлимли ўлкамизда аҳамияти баланд эканлиги ўз исботини топди.

Замон талабига мос сунъий ландшафтлар лианалар ва манзарали ўсимликлар асосида барпо этилмокда, шу сабабли вертикал кўкаламзорлаштириш фанининг шаҳар кўкаламзорлаштириш соҳасини ривожлантиришдаги ўрни бекиёсдир. Талабаларга ушбу фанни ўргатишда вертикал кўкаламзорлаштиришда фойдаланиладиган лианалар, уларнинг манзарали хусусиятлари, улардан ландшафт ва кўкаламзорлаштириш объектларини лойиҳалаштиришда фойдаланиш каби масалаларга алоҳида эътибор қаратилади.

Мамлакатимизда аҳоли яшаш жойларини кўкаламзорлаштириш кўламини кун сайин ортиб бориши, дендрологик билимларининг ролини янада ошириб юборди.

Талабалар мустақил ишининг ўзига хослиги шундаки, ўқув фаолиятининг ушбу қисми бакалаврларнинг мустақил фаоллиги ҳамда тегишли фан ўқитувчисининг бевосита раҳбарлигида ташкил этилиб, у ўқув режасида ажратилган соатлар ҳажми (5410800– Ўрмончилик ва аҳоли яшаш жойларини кўкаламзорлаштириш йўналиши учун 36 соат) доирасида амалга оширилади.

Ушбу услубий кўрсатмаларда мазкур фандан талабалар бажариши лозим бўлган мустақил ишларнинг шакллари, мавзулари ва уларнинг мазмуни, мустақил ишни амалга ошириш вазифалари, ишни бажариш бўйича профессор-ўқитувчилар консультациясини ташкил этиш, уларни назорат қилиш ва баҳолаш тартиби келтирилган.

«Вертикал кўкаламзорлаштириш» фани бўйича талабалар мустақил ишларини ташкил этишнинг асосий мақсади бўлиб экинларни суғориш техника ва технологиялари соҳаси бўйича талабаларнинг билимларини мустақил равишда кўшимча бойитиш, уларнинг мустақил фаоллигини ошириш ва

мустақил фикрлаш қобилиятларини ривожлантириш ҳисобланиб, унга махсус тадбирлар тизимини қўллаш орқали эришилади. Ушбу услубий кўрсатмалар фаннинг ўқув дастурида кўзда тутилган мустақил иш бўйича ўзлаштирилиши лозим бўлган зарурий билим ва кўникмаларни талабалар томонидан вақтдан оқилона фойдаланган ҳолда самарали ўзлаштирилишини таъминлайди.

«Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанини ўқитиш жараёнини босқичма-босқич ривожлантириш талабаларнинг кизиқишларини, англаш фаоллигини ва мустақил ишларини рағбатлантириш йўналишида бориладики, буларнинг барчаси уларнинг ижодий фикрлаш, мустақил ўрганиш, кўникма ва лаёқатларини узвий шаклланишини таъминлайди.

Эътиборингизга ҳавола этилаётган ушбу услубий кўрсатма Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2009 йил 14-августдаги 286- сонли «Талабалар мустақил ишини ташкил этиш ва назорат қилиш бўйича йўриқнома» ҳамда 2009 йил 7- августдаги 276- сонли буйруғи билан амалга киритилган «Олий таълим муассасаларида талабалар билимининг назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисидаги Низом», Тошкент Давлат аграр университети бўйича 2009 йил 22 - октябрдаги «Талабалар мустақил ишларини ташкил этиш ҳақида» 1.9-2/192- сонли буйруқ ва, шунингдек, ЎзР ОЎМТВ нинг 2012 йил 15- августдаги 332/8 - сонли буйруғи билан тасдиқланган «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанининг ўқув дастури асосида ишлаб чиқилган.

Мазкур услубий кўрсатмалар 5410800– “Ўрмончилик ва аҳоли яшаш жойларини кўкаламзорлаштириш” ва 5411200 –“Манзарали боғдорчилик ва кўкаламзорлаштириш” йўналиши талабаларининг «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанидан мустақил ишларни ташкил этиш, бажариш, уни назорат қилиш ва баҳолаш жараёнида кенг фойдаланиш учун тавсия этилади.

1. ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШЛАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ШАКЛЛАРИ

Талабалар мустақил иши (ТМИ) фандан ўқув дастурида белгиланган билим, кўникма ва малаканинг маълум бир қисмини талаба томонидан фан ўқитувчиси консультация ва тавсиялари асосида аудитория ва аудиториядан ташқарида ўзлаштиришга йўналтирилган тизимли фаолиятдир.

Мустақил ишни бажаришдан асосий мақсад кафедра профессор-ўқитувчиларининг бевосита раҳбарлиги ва назорати остида ўқув семестри давомида талабаларни «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанини узлуксиз ўрганишини ташкил этиш, аудитория машғулотларида олинган билим ва кўникмаларини янада мустаҳкамлаш, навбатдаги дарсларга мустақил тайёргарлик кўриш,

уларнинг ақлий меҳнат маданиятини, янги билимларни мустақил равишда ахтариб топиш ва ўзлаштиришни шакллантириш негизида ҳозирги кун талабларига ҳар томонлама жавоб бера оладиган рақобатбардош илмий-педагогик кадрларни тайёрлашга эришишдан иборат.

Мустақил иш учун бериладиган топшириқларнинг шакли ва ҳажми, уларнинг мураккаблик даражаси ўқув режасида кўзда тутилган мавзуларни ўзлаштириб бориш давомида талабаларда фан бўйича етарлича кўникмалар мужассамланганлигига мувофиқ ўзгариб боради. Бунда талабаларни топшириқларни бажаришга тизимли ва ижодий ёндошишга йўналтирган ҳолда мустақил ишлаш қобилияти даражасини аста-секин шакллантириб бориш талаб этилади.

«Вертикал кўкаламзорлаштириш» фани бўйича мустақил ишни ташкил этишда талабаларнинг академик ўзлаштириш даражалари ва қобилиятларини инобатга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланлади: 1) фаннинг айрим мавзуларини тавсия этилган ўқув ва ўқув-услубий адабиётлардан фойдаланган ҳолда мустақил ўзлаштириш; 2) амалий машғулотларга мустақил тайёргарлик кўриб бориш; 3) мустақил ўрганиладиган мавзулар бўйича реферат тайёрлаш; 4) мунозарали саволлар ва топшириқларга тайёргарлик кўриш; 5) талабаларнинг илмий жамиятлари ва тўғаракларида иштирок этиш; 6) илмий мақола, тезислар ва маъруза матнларни тайёрлаш; 6) ахборот-ресурс марказида белгиланган мавзулар бўйича назарий, амалий ва статистик маълумотларни йиғиш, уларни қайта ишлаш ва муайян тизимга солиш; 7) белгиланган мавзулар бўйича замонавий ахборот технологиялари ёрдамида такдимот материаллари тайёрлаш; 8) талабалар турар жойида, маънавият хонаси, кутубхона, замонавий ахборот технологиялар маркази имкониятларидан фойдаланилган ҳолда мустақил ўқиш жараёнларида иштирок этиш; 9) кафедранинг илмий ҳамда илмий-услубий ишларида фаол иштирок этиш ва бошқалар.

Талабаларнинг мустақил иши таълим ва тарбиянинг шундай вазифаларига қаратилганки, бунда бутун ўқув жараёни талабалар томонидан фан асосларини тўлалигича фаол, онгли, пухта ва тизимли равишда ўзлаштириш ва уларда вертикал кўкаламзорлаштириш фанининг умумий масалалари, илмий асослари, Вертикал кўкаламзорлаштириш тарихи, Вертикал кўкаламзорлаштириш усуллари ва уларни ландшафт дизайнида қўллаш,.Очик муҳитда вертикал кўкаламзорлаштиришни ташкил этиш,.Интерьерларни вертикал кўкаламзорлаштириш ,. Вертикал кўкаламзорлаштириш учун фойдаланиладиган бир йиллик лиана ва ампел ўсимликларни биоэкологик хусусиятлари ,. Вертикал кўкаламзорлаштириш учун фойдаланиладиган кўп йиллик лиана ва ампел ўсимликларни биоэкологик хусусиятлари,. Вертикал

кўкаламзорлаштиришда лианалар асосида композициялар яратиш, Ландшафт дизайнида лианалардан фойдаланиш, . Вертикал кўкаламзорлаштиришда лианалар учун таянч конструкциялар шакллантириш Вертикал кўкаламзорлаштиришда фойдаланиладиган қўшимча мосламалар ва воситалар,. Вертикал кўкаламзорлаштиришда вазонлар, махсус кадкалар, кашпо ва контейнерлардан фойдаланиш, Вертикал кўкаламзорлаштиришда бутаб шакл берилган дарахт-бута ўсимликлардан фойдаланиш,.Шийпон, айвон, дераза, эшик дарчаси ва балконларни кўкаламзорлаштиришда лиана ва ампел ўсимликлардан фойдаланиш,Чирмашиб ўсувчи ўсимликларни ўстиришнинг агротехник қоидалари,.Вертикал кўкаламзорлаштиришда фойдаланиладиган ўсимликларнинг зараркунанда ва касалликларининг

тарқалиши бўйича муайян дунёқарашни шакллантириш имконини беради.

Мавзуни мустақил ўзлаштириш. Фаннинг хусусияти, талабаларнинг билим даражаси ва қобилиятига мувофиқ ишчи ўқув дастурида кўзда тутилган алоҳида мавзулар мустақил равишда ўзлаштириш учун талабаларга топширилади. Бу ерда мавзунинг асосий мазмунини ифодалаш ва очиқ беришга имкон берувчи таянч иборалар, мавзуни тизимли баён қилишга хизмат қилувчи саволларга эътибор қаратиш, асосий адабиётлар ва ахборот манбалари кўрсатилади.

Топширикни бажариш жараёнида талабалар ўқув адабиётларидан мустақил равишда фойдаланиб, берилган мавзунинг қисқача мазмунини конспект-лаштирадilar, таянч ибораларнинг моҳиятини англаган ҳолда мавзуга тааллуқли саволларга жавоб тайёрлайдилар. Зарур ҳолларда (ўзлаштириш нисбатан мураккаб бўлса, мавзуга оид баъзи саволлар пайдо бўлганда, адабиётлар етишмаганда, мавзуни етарлича тизимли баён эта олмаганда ва ҳ.к.) ўқитувчидан консультациялар оладilar. Мустақил ўзлаштирилган мавзу бўйича тайёрланган реферат ўқитувчига топширилади ва ҳимоя қилинади.

Ўқув жараёнининг таркибий қисми бўлган «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанидан назарий ва амалий машғулотлар бўйича мустақил ишлар асосан рефератлар кўринишида тақдим этилади.

Реферат талабалар мустақил илмий ишининг алоҳида шакли ҳисобланади. Талабаларнинг илмий ижоди ўқув жараёнининг бир тури сифатида ўқитиш, билим бериш ва тарбиялаш вазифаларини бажаришда ўзига хос хусусиятларга эга. Бунда талаба илмий тадқиқот фаолиятига жалб қилиниб, у илмий адабиётлар билан ишлаш, соҳа бўйича керакли илмий материалларни тўплаш, уларни умумлаштириш, қайта ишлаш ва таҳлил қилиш кўникмаларига эга бўлади, ўрганилаётган мавзу бўйича фан-техника

ютуқларини танқидий баҳолашни ўрганади, назарияни амалиёт билан боғлайди ва ҳ.к.

Реферат тайёрлаш – бу талабалар мустақил ишларининг самарали шаклларида биридир. Мазкур илмий тадқиқот шакли талабалар томонидан реферат мавзусини танлаш, унда ёритиладиган масалалар мазмунини олдиндан режалаштириш, рефератни тайёрлаш ва муҳокама қилишнинг барча босқичларида фан ўқитувчиларининг ташкилий-услубий ёрдами ва консультация асосидагина самарали амалга оширилиши мумкин. Бу ерда ўқитувчининг магистрантларнинг реферат ишларига раҳбарлик қилиши қанчалик тўғри ва малакали амалга оширилганлиги ҳамда рефератни бажаришга оид талаблар мезони қанчалик тўғри қўйилганлиги муҳим аҳамият касб этади.

Талабаларнинг реферат тайёрлаш кўникмаларини, илмий қизиқишлари ва билим даражасини ҳисобга олган ҳолда топшириқлар берилиши алоҳида аҳамиятга эга.

Кўргазмали воситалар тайёрлаш. «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанидан тавсия этилган мавзу бўйича реферат бажариш ушбу мавзунинг баён қилиш ва яхшироқ ўзлаштириш учун имкон берувчи кўргазмали материаллар тайёрлаш вазифаси билан алмаштирилиши мумкин. Мавзу ўқитувчи томонидан аниқланиб, талабага тегишли кўрсатма ва йўл-йўриқлар берилади. Кўргазмали воситаларнинг миқдори, шакли ва мазмунини талаба томонидан мустақил равишда танланади. Бундай вазифани бир мавзу бўйича бир нечта талабага ёки талабалар гуруҳига топширишга йўл қўйилади.

Мавзу бўйича тестлар, мунозарали савол ва топшириқлар тайёрлаш.

Фандан тавсия этилган мустақил иш мавзуси бўйича реферат тайёрлаш ушбу мавзу бўйича тестлар, мураккаблик даражаси турлича бўлган топшириқлар, мунозарага асос бўла оладиган саволлар тузиш вазифаси билан алмаштирилиши мумкин. Бунда талабага ўқитувчи томонидан тест саволлари тайёрлашга қўйиладиган талаблар ва уни тузиш тартиб-қоидалари, қандай мақсад кўзда тутилаётганлиги, муаммоли саволлар тузишда мавзунинг мунозарали жиҳатларини қандай ажратиш лозимлиги, топшириқларни тузиш усуллари бўйича тегишли кўрсатмалар берилади.

Илмий мақола, тезислар ва маърузалар тайёрлаш. Талабага бирон-бир мавзу бўйича (мавзунинг талабанинг ўзи ҳам танлаши мумкин) илмий мақола, тезис ёки маъруза тайёрлаш топширилишига йўл қўйилади. Бунда талаба ўқув адабиётлари, илмий-тадқиқот ишлари, диссертациялар, мақола ва монографиялар ҳамда бошқа ахборот манбаларидан мавзуга тегишли материаллар тўплайди, уларни умумлаштиради ва таҳлил этади.

Талабаларнинг илмий-назарий конференциялари ҳам талабалар мустақил ишининг шаклларида биридир. Бунда кафедра профессор-ўқитувчилари мутахассислик бўйича талабаларнинг қизиқишларини ҳисобга олган ҳолда табақалаштириб ташкил қилиши талаб этилади. Шундагина илмий-назарий конференцияда талабаларнинг фаол иштирок этишга ва манфаатдорлиги талаб даражасида таъминланади.

Талабаларнинг соҳа бўйича энг яхши маърузаси умум университет илмий-назарий конференциясига тақдим этилади.

Барча мутахассисликлар учун ягона бўлган конференция мавзусини тасдиқлаб, талабаларнинг маъруза ва чиқишларини уларнинг қизиқишларига қараб мослаштиришга йўл қўйилади.

2. ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АСОСИЙ ТАМОЙИЛЛАРИ

Талабалар мустақил ишларини ташкил этишда «Талабалар мустақил ишини ташкил этиш ва назорат қилиш бўйича йўриқнома»да белгиланган қуйидаги асосий тамойилларга риоя қилиш мақсадга мувофиқдир:

1.Талабаларлар мустақил ишларини якка кўринишда - аудиториялар ва аудиториядан ташқарида ташкил этиш;

2.Талабаларлар мустақил ишларини тизимли равишда, яъни босқичма-босқич, оддийдан мураккабга қараб ташкил этилишини таъминлаш;

3. Талабалар мустақил ишларининг шакли ва ҳажмини белгилашда қуйидаги муҳим жиҳатларга эътибор қаратиш: а) талабанинг ўқиш босқичига; б) муайян фаннинг ўзига хос хусусияти, ўзлаштиришдаги қийинчилик даражасига; в) талабанинг қобилияти, назарий ва амалий тайёргарлик даражасига; г) фаннинг ахборот манбалари билан таъминланганлик даражасига; д) талабанинг ахборот манбалари билан ишлай олиш даражасига; е) мустақил иш учун топшириқлар курсдан-курсга ўтиш билан шакл ва ҳажм жиҳатидан ўзгариб боришига; е) мустақил ишни фаннинг хусусияти ҳамда талабанинг академик ўзлаштириш даражаси ва қобилиятига мос ҳолда ташкил этишга.

3.МУСТАҚИЛ ИШНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТАЛАБА БАЖАРИШИ ЛОЗИМ БЎЛГАН ВАЗИФАЛАР

Талабалар мустақил ишларини ташкил этишда қуйидаги вазифаларни бажаришлари лозим:

1) янги билимларни мустақил равишда пухта ўзлаштириш кўникмаларига

эга бўлиш;

2) зарур маълумотларни ахтариб топиш учун қулай усулларни ва воситаларни аниқлаш;

3) ахборот манбаларидан самарали фойдаланиш;

4) анъанавий ўқув ва илмий адабиётлар ҳамда меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш;

5) электрон ўқув ва илмий адабиётлар ва маълумотлар банки билан ишлаш;

6) интернет тармоғидан мақсадли фойдаланиш;

7) маълумотлар базасини таҳлил этиш;

8) иш натижаларини экспертизага тайёрлаш ва эксперт хулосаси асосида қайта ишлаш;

9) топшириқларни бажаришда тизимли ва ижодий ёндашиш;

10) ишлаб чиқилган ечим, лойиҳа ёки ғояни асослаш ва мутахассислар даврасида ҳимоя қилиш.

4. ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШИ БЎЙИЧА КОНСУЛЬТАЦИЯЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТАРТИБИ

1. ТМИ бўйича консультация дарси аудиториядан ташқарида амалга оширишга мўлжалланган мустақил ишларни бажариш юзасидан тегишли йўлланмалар бериш ва уни бажарилишини назорат қилиб бориш мақсадида ташкил қилинади.

2. ТМИ бўйича консультация дарси фаннинг календарь-тематик режасига мувофиқ ўтказилади.

3. Консультация дарси тегишли фан ўқитувчиси томонидан ўтказилади.

4. Фан ўқитувчиси консультация дарсида қуйидаги ишларни амалга оширади:

-ТМИ топшириқларни бажариш юзасидан тегишли йўлланма беради: топшириқни бажариш режасини тузишга ёрдамлашади;

-тегишли адабиётлар ва ахборот манбаларини тавсия қилади;

-ТМИ юзасидан тайёрланган ишланма, ҳисобот реферат, ҳисоб-китоб ва топшириқ натижаларини қабул қилади ҳамда баҳолайди.

5. ТМИ бўйича консультациялар талабаларнинг дарсдан бўш вақтлари (куннинг иккинчи ярми)га дарс жадвалига киритилади.

6. ТМИ бўйича консультация дарслари ўқитувчи журналида қайд этиб борилади.

5.«ВЕРТИКАЛ КЎКАЛАМЗОРЛАШТИРИШ» ФАНИДАН ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШИНИНГ МАЗМУНИ, УНГА ОИД ТОПШИРИҚ ВА ТАВСИЯЛАР

«Вертикал кўкаламзорлаштириш» фани бўйича талабаларнинг мустақил ишлари мавзулари ва мазмуни, уларни бажариш юзасидан ҳисобот шакллари куйидаги 1- жадвалда келтирилган.

Мустақил ишни бажаришга оид топшириқ ва тавсиялар ва мавзуни ўрганиш учун тавсия этилган махсус адабиётлар рўйхати ҳамда ўрганилиши лозим бўлган материаллар берилган.

Мустақил иш бўйича тавсия этилган мавзуни ўрганишда дастлаб мавзунинг моҳияти яхшилаб тушуниб олингандан сўнг қўйилган масаланинг назарий асослари, шу соҳа бўйича фан-техника ва илғор тажриба ютуқлари, унинг ишлаб чиқариш билан боғлиқлиги ўрганилади ва шундан сўнггина реферат режаси тузилиб, уни бажаришга киришилади. Бунда режада кўзда тутилган масалалар бўйича материаллар қисқа ҳолда, лекин мавзу тушунарли ҳолда баён этилиши, унга тааллуқли материалларни тўлиқ қамраб олиши шарт, яъни тайёрланган реферат мавзуни тўлиқ очиб бериши лозим. Ҳар бир мавзу бўйича реферат А-4 форматдаги қоғозда 10-15 бет ҳажмида бажарилади, Рефератни бажариш жараёнида туғилган баъзи саволларни ҳал этиш учун талаба консультация дарсларидан бошқа вақтларда ҳам ўқитувчига мурожат этиши мумкин. Талаба рефератни ТМИни бажариш календарь режасида белгиланган муддатларда фан ўқитувчисига топширади ва суҳбатдан ўтади иш рейтинг тизимида баҳоланади.

1-жадвал

«Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанидан назарий ва амалий машғулотлар ҳамда мустақил иш мавзулари, уларнинг ҳажми ва ҳисобот топшириш шакллари*

№	Мавзу номи	Машғулот тури	<i>Ажратилган соат</i>	ТМИ-Талаба мустақил иши мавзуси ва мазмуни	Ҳисобот шакли
	Фан ҳақида тушунча. Вертикал кўкаламзорлаштириш ҳақида тушунча.	маъруза	2	Кириш.Вертикал кўкаламзорлаштириш фанининг мақсад ва вазифалари	Реферат
2.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликлар ассортименти	маъруза	4	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликлар ассортименти	Реферат

				ҳақида маълумотлар берилади.	
3.	Кўкаламзорлаштириш объектларида лиана ва ампел ўсимликлардан фойдаланиш.	маъруза	2	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликлар ассортименти ҳақида маълумотлар берилади.	Реферат
4.	Кўп йиллик лианалар.	маъруза	4	Кўп йиллик лианалар биологияси, турлари ва экологияси ҳақида маълумотлар берилади.	Реферат
5.	Бир йиллик лианалар	маъруза	2	Бир йиллик лианалар биологияси, турлари ва экологияси ҳақида маълумотлар берилади.	Реферат
6.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун таянч устунлар танлаш ва улардан фойдаланиш.	маъруза	2	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун таянч устунлар танлаш ва улардан фойдаланиш. ҳақида маълумотлар берилади.	Реферат
7.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликларни уруғидан кўпайтириш	маъруза	2	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликларни уруғидан кўпайтириш ҳақида маълумотлар берилади..	Реферат
8.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликларни вегетатив кўпайтириш	маъруза	2	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун манзарали ўсимликларни вегетатив кўпайтириш ҳақида маълумотлар берилади..	Реферат
9.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликларни экиш ва парваришlash.	маъруза	4	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликларни экиш ва парваришlash.ҳақида маълумотлар берилади.	Реферат

Талабалар мустақил таълимнинг мазмуни ва ҳажми

№	Мустақил таълим мавзулари	Берилган топшириқлар	Бажарилиш муддатлари	Ҳажми (соатда)
1.	Вертикал кўкаламзорлаштириш соҳасини шаклланиш тарихи.	Адабиётлардан конспект қилиш, Интернет маълумотларидан фойдаланилади.	1-хафта	2
2.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликлар ассортименти	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	1-хафта	4
3.	Вертикал кўкаламзорлаштиришда лианалардан фойдаланиш.	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	2-хафта	4
4.	Вертикал кўкаламзорлаштиришда шийпонлар, балконлани безашда манзарали ўсимликлар ассортименти.	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	2-хафта	4
5.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликларни уруғидан кўпайтириш.	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	3-хафта	4
6.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликларни вегетатив кўпайтириш.	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	3-хафта	4
7.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликлар кўчатларини етиштириш	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	4-хафта	4
8.	Вертикал кўкаламзорлаштиришда лиана ва ампел ўсимликларни экиш ва парваришлаш.	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	4-хафта	4
9.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун лиана ва ампел ўсимликларни биологияси ва экологияси.	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	5-хафта	2
10.	Вертикал кўкаламзорлаштириш учун	Адабиётлардан	5-хафта	2

	лиана ва ампел ўсимликлар иштирокида композициялар тузиш.	конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади		
11.	Вертикал кўкаламзорлаштиришда лиана ва ампел ўсимликлар учун таянч ва ёрдамчи воситалар	Адабиётлардан конспект қилиш Интернет маълумотларидан фойдаланилади	4-хафта	2
	Жами:			36

Изоҳ:* Ўқув жадвалига ҳафтасига 1 марта куннинг иккинчи ярмига консультация учун дарс қўйилади (ТМИ 36 соат : 13 ҳафта = 3 соат)

6.РЕФЕРАТ МАВЗУЛАРИ

- 1.Вертикал кўкаламзорлаштириш тарихи ва унинг кўкаламзорлаштиришдаги ўрни
- 2.Вертикал кўкаламзорлаштириш усуллари ва уларни ландшафт дизайнида қўллаш
- 3.Очиқ муҳитда вертикал кўкаламзорлаштиришни ташкил этиш
- 4.Интерьерларни вертикал кўкаламзорлаштириш
5. Вертикал кўкаламзорлаштириш учун фойдаланиладиган бир йиллик лиана ва ампел ўсимликларни биоэкологик хусусиятлари
6. Вертикал кўкаламзорлаштириш учун фойдаланиладиган кўп йиллик лиана ва ампел ўсимликларни биоэкологик хусусиятлари
7. Вертикал кўкаламзорлаштиришда лианалар асосида композициялар яратиш. Ландшафт дизайнида лианалардан фойдаланиш.
8. Вертикал кўкаламзорлаштиришда лианалар учун таянч конструкциялар шакллантириш
- 9.Вертикал кўкаламзорлаштиришда фойдаланиладиган қўшимча мосламалар ва воситалар
10. Вертикал кўкаламзорлаштиришда вазонлар, махсус кадкалар, кашпо ва контейнерлардан фойдаланиш
11. Вертикал кўкаламзорлаштиришда бутаб шакл берилган дарахт-бута ўсимликлардан фойдаланиш
- 12.Шийпон, айвон, дераза, эшик дарчаси ва балконларни кўкаламзорлаштиришда лиана ва ампел ўсимликлардан фойдаланиш
13. Чирмашиб ўсувчи ўсимликларни ўстиришнинг агротехник қоидалари
- 14.Вертикал кўкаламзорлаштиришда фойдаланиладиган ўсимликларнинг зараркунанда ва касалликлари
- 15.Тошкент шаҳри кўкаламзорлаштириш объектларида лиана ўсимликларини ўрганиш

16. Ўзбекистонда кўкаламзорлаштириш мақсадида фойдаланиладиган лианасимон ўсимликлар биологияси, экологияси ва уларни кўпайтириш агротехникаси.
17. Шилвидошлар (*Caprifoliaceae*) оиласидаги турларнинг дендрологик характеристикаси ва кўкаламзорлаштиришда аҳамияти.
18. Ўзбекистонга интродукция қилинган лиана турлари ва уларни кўкаламзорлаштиришдаги ўрни.
19. Шилви (*Lonicera*) туркумидаги чирмашиб ўсувчи турларни биологияси, экологияси ва ўрмончилик ва кўкаламзорлаштиришда аҳамияти.
20. Манзарали лианасимон буталар, уларнинг биологик, экологик хусусиятлари, кўпайтириш ва кўкаламзорлаштиришдаги аҳамияти.
21. Ўзбекистон тўқай ўрмонлари дендрофлораси, асосий лианасимон ўсимлик турларининг биологияси, тарқалиши ва ўрмончиликдаги аҳамияти.
22. Узум (*Vitis*) туркуми биологияси, экологияси, географик тарқалиши ва вертикал кўкаламзорлаштиришда аҳамияти.
23. Шимолий Америка дендрофлорасидаги Ўзбекистонга интродукция қилинган лианасимон дарахт-буталар систематикаси, биологияси, ўрмончиликда ва кўкаламзорлаштиришдаги аҳамияти.
24. Чирмашиб ўсувчи манзарали ёввойи узум турлари ва улардан вертикал кўкаламзорлаштиришда фойдаланиш.

7.«ВЕРТИКАЛ КЎКАЛАМЗОРЛАШТИРИШ» ФАНИДАН ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШИНИ БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

Мустақил ишларнинг бажарилиши «Талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисидаги Низом» талаблари асосида назорат қилинади ва баҳолаб борилади. Фан бўйича мустақил ишларни баҳолаш мезонлари талабаларга ўқув йили бошида тегишли ўқув-услубий материаллар билан биргаликда тарқатилади.

ТМИ бўйича тавсия этилган мавзулар бўйича мустақил ишлар реферат тайёрлаш, топшириш ва ўқитувчи суҳбатидан ўтиш (рефератларни ҳимоя қилиш) тарзида ташкил этилади. Талабаларнинг ўқув фани бўйича мустақил иши жорий, оралик ва якуний назоратлар жараёнида тегишли топшириқларни бажариши ва унга ажратилган баллардан келиб чиққан ҳолда баҳоланади (3 ва 4-жадваллар). Жадвалда келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики, назарий машғулотлар бўйича мустақил иш (реферат бажариш)га жами 10 балл (1 ва 2-оралик назоратлар доирасида 5 баллдан) ва амалий машғулотлар бўйича ҳам 10 балл (1 ва 2 жорий баҳолашларда 3 балдан, 3 - жорий баҳолашда 4 баллдан) ажратилган.

3- жадвал**Талабалар оралиқ назоратлардан тўплайдиган балларнинг мезонлари**

№	Кўрсаткичлар	ОН баллари		
		Макс	1-ОН	2-ОН
1	Дарсларга қатнашганлик даражаси. Маъруза дарсларидаги фаоллиги, конспект дафтарларининг юритилиши ва тўлиқлиги.	15	0-7	0-8
2	Талабаларнинг мустақил таълим топшириқларини ўз вақтида ва сифатли бажариши ва ўзлаштириш.	10	0-5	0-5
3	Оғзаки савол-жавоблар, тест топшириш натижалари ва бошқа назорат турлари натижалари бўйича	10	0-5	0-5
Жами ОН баллари		35	0-17	0-18

4- жадвал**Талабалар жорий назоратлардан тўплайдиган балларнинг мезонлари**

№	Кўрсаткичлар	ЖН баллари			
		макс	1-ЖН	2-ЖН	3-ЖН
1	Дарсларга қатнашганлик даражаси. Лоборатория машғулотларидаги фаоллиги, машғулот дафтарларининг юритилиши ва ҳолати	15	0-5	0-5	0-5
2	Мустақил таълим топшириқларининг ўз вақтида ва сифатли бажарилиши. Мавзулар бўйича уй вазифаларини бажарилиш ва ўзлаштириши даражаси.	10	0-3	0-3	0-4
3	Оғзаки савол-жавоблар, уй топшириқларини бажариш ва бошқа назорат турлари натижалари бўйича	10	0-3	0-3	0-4
Жами ЖН баллари		35	0-11	0-11	0-13

Талабанинг мустақил ишини баҳолаш унга ажратилган баллар доирасида куйидаги талаблар асосида баҳоланади:

- мавзу тўлиқ очиб берилган, мавзу бўйича тўғри хулоса чиқарилган ва талабанинг ижодий фикрлари мавжуд бўлса мустақил иш - аъло даражада;

- мавзу моҳияти тўлиқ очиб берилган, мавзу бўйича фақат хулоса чиқарилган - яхши даражада;

- мавзу моҳияти тўлиқ ёритилган, аммо баъзи камчишги бўлса — қониқарли даражада;

- мавзу моҳияти ёритилган, камчиликлар мавжуд бўлса — қониқарсиз даражада.

Талабанинг мустақил иши топшириқларни ўз вақтида ва сифатли бажарилганлик ва ўзлаштирилганлик даражасига кўра баҳоланади ҳамда тегишли назорат турлари бўйича тўпланган балларга қўшилади.

ТАВСИЯ ҚИЛИНАЁТГАН АДАБИЁТЛАР

Асосий адабиётлар:

- 1.Лысиков А. Вертикальное озеленение. Уроки садового дизайна. Учебное пособие.—Москва, Изд. Фитон 2014.—234 с.
- 2.Завадская Л.В. Колесникова Е. Вертикальное озеленение. Учебное пособие. М.: Изд. Дом МСП, 2005.—185 с.
- 3.Қайимов А.Қ., Бердиев Э.Т. Дендрология (Дарслик). Fan va texnologiya, Тошкент – 2012. 288 б.
- 4.Қайимов А.Қ., Бердиев Э.Т. Дендрология (Дарслик). “Чўлпон”, Тошкент – 2012. 336 б.

Қўшимча адабиётлар:

- 1.Брагина В. , Белова З., Сидоренко В. Вертикальное озеленение зданий и сооружений. учебное пособие.— Киев, 1980.—230с.
- 2.Головач А. Лианы, их биология и использование. Монография.— Л., Наука 1973.—122с.
- 3.Заскальков Б. Опыт вертикального озеленения древовидными лианами. Монография.— Москва, Стройиздат 1965.—148с.
- 4.Колесникова Е. Вертикальное озеленение сада. Монография.—Москва, Изд. АСТ, Кладезь., 2013.—167с.
- 5.Лысиков А. Вертикальное озеленение. Дизайнерские решения. Выбор растений. Учебное пособие.— Москва, Изд. Фитон, 2012.—223 с.
- 6.Холоденко В., Леонтьев П. Вьющиеся и лазящие кустарники для вертикального озеленения. Монография. —Кишинев, 1966.—125с.
- 7.Печеньцин В. Аъзамов А. Культура озеленения Брошюра. — Ташкент., 2005.—156с.
- 8.Колесников А. Декоративная дендрология. Учебник.— М., Лесная промышленность, 1974.—230с.
- 9.Морозовский Б. Плетистые розы в озеленении Молдавии. Брошюра. — Кишинев 1973.—76с.
- 10.Деревья и кустарники СССР Москва 1950-1965. I – VI тома.
- 11.Қайимов А.Қ., Дж Турок. Аҳоли яшаш жойларини кўкаламзорлаштириш. (Дарслик). “Фан ва технология” Тошкент 2012. 124 бет.
- 12.Ўзбекистон худудини кўкаламзорлаштиришда фойдаланиладиган асосий манзарали дарахтлар ва буталар. “Фан ва технология”. Тошкент. 2008. 150 бет.
- 13.Запрягаева В.И. Дикорастущие плодовые Таджикистана. М. Л. Наука 1964. 695 стр.
- 14.Ткаченко В.И. Деревья и кустарники дикорастущей флоры Киргизии и их интродукция. “Ылым” Бишкек. 1972. 346 стр.

Ўзбекистон Республикаси қоиунлари, Президент фармонлари ва Ҳукумат қарорлари

1. “Ўзбекистон Республикасида ландшафт дизайнини ривожлантириш дастурини тасдиқлаш тўғрисида”. – Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2013 йил 19 август 223-сонли қарори. – Тошкент, 2013.
2. “2015-2017 йилларда ўрмон хўжаликлари тизимини ривожлантириш, доривор ва озиқабоп ўсимликлар хом-ашёсини етиштириш, тайёрлаш ва қайта ишлашни янада кенгайтириш чора тадбирлари тўғрисида”. -Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 20 январ № 5-сонли мажлис баёни, 1.12 банди. –Тошкент, 2015.

Интернет манбалари

1. www.wikipedia.org
2. www.supersedovnik.ru
3. www.vestnik-cvetovode.ru
4. www.rostochek.ru
5. www.rosdrevo.ru
6. www.un.org
7. www.irida.biz/bushes.html
8. www.loopy.ru
9. www.medonosy.blox.ua
10. www.dic.academic.ru

МУНДАРИЖА

Кириш.....	3
1. Талабалар мустақил ишларининг мазмуни ва шакллари.....	4
2. Талабалар мустақил ишларини ташкил этишнинг асосий тамойиллари..	8
3. Мустақил ишни амалга оширишда талаба бажариши лозим бўлган вазифалар.....	8
4. Талабалар мустақил иши бўйича консультацияларни ташкил этиш тартиби.....	9
5. «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанидан талабалар мустақил ишининг мазмуни, унга оид топшириқ ва тавсиялар.....	10
6.Реферат мавзулари	14
7. «Вертикал кўкаламзорлаштириш» фанидан талабалар мустақил ишини баҳолаш мезони.....	15
Тавсия этиладиган адабиётлар рўйхати.....	16

Босишга рухсат этилди: 2016 йил 26-декабр. Бичими (60x84)^{1/16}.
Шартли босма табоғи 2.1. Нашр босма табоғи 2.0. Адади 50 нусха.

ТошДАУ таҳририят – нашриёт бўлимнинг РИЗОГРАФ машинасида
офсет усулида чоп этилди. Тошкент – 140, Университет кўчаси, 2 уй